

Z naravo se lahko povežemo tudi sredi mesta

Mestni vrtovi obilja

Slovenska mesta, vključno z Ljubljano, so deželna mesta. Po tradiciji smo se oskrbovali iz neposrednega okolja. V zadnjem času je te oskrbe vse več tudi z novo nastajajočih okoliških kmetij, tudi permakulturnih. Arhitekt Ira Zorko, ki je sodeloval pri ustvarjanju prvega vrta po načelih permakulture v Ljubljani, se posveča ekološki arhitekturi, permakulturnemu načrtovanju in vodenju permakulturnih delavnic na svojem permakulturnem posestvu na Vranskem. Tu ustvarja svojo tretjo permakulturno cono: permakulturni sadovnjak in žitno polje. O vzpostavljanju permakulturnega načina življenja v mestih se je z njim pogovarjala Taja Vetrovec.

Kako naj v mestu vzpostavimo načela permakulture?

Po principih, ki vodijo k večji avtonomiji in svobodi posameznika. Tehnike pridelovanja so se v zadnjih petindvajsetih letih, odkar so se tudi v Sloveniji pričela permakulturna gibanja, že tako razširile, da lahko že skorajda v vsakem časopisu najdemo navodila, kako naredimo visoko gredo ... Sedaj se permakulturniki ukvarjamo bolj poglobljeno z vzpostavljanjem pogojev za uvajanje teh načel tudi v medčloveške odnose. Načela permakulturnega načrtovanja so prenosljiva in uporabna na vseh področjih družbenega življenja. Vključevanje obstoječih virov, vzpostavitev sistema, ki raste in se obnavlja sam, tako da vsi elementi med seboj sodelujejo ... vse to so dobra izhodišča za srečno družbo. In zaupanje v obilje, saj nam narava

Ira Zorko

Listje dreves, ki ga je zaenkrat tudi dovolj v naseljih, je krasna osnova za kompost.

daje sama od sebe. Narava nam lahko daje avtonomijo in svobodo, če dopustimo, da živi v svojem naravnem ritmu in mi z njo.

Ali se je mogoče sredi mesta povezati z naravo?

Ko se povežeš z naravnimi silami, si bolj varen in svoboden. Ta ideja nasprotuje prepričanju, da je divja narava nepredvidljiva in nevarna. Tu je permakultura naredila velik preskok prav s svojo prakso. Dokazala je, da narava sama po sebi nudi obilje. Ob vsem tem obilju, ki ga v resnici imamo, se nam vsiljujejo strahovi pred pomanjkanjem.

Podobna zabloda je, da zemlja ne uspeva, če ji neprestano ne dodajamo umetnih kemičnih snovi. Permakultura

je s tem, ko je začela naravo opazovati, prišla do nasprotne ugotovitve; narava sama ustvarja obilje. Zato imamo v permakulturi peto cono. Če je še tako majhen vrt, sredi mesta, na terasi ali balkonu, pustiš en delček tega vrta, da sam živi svoje življenje. To je kotiček, kjer ne delaš ničesar. Tam vidiš, kaj dela Stvarstvo. Na ta način spoznavamo, da Stvarstvo ni selekcija in izključevanje, ampak je združevanje raznovrstnih elementov v nenehno kroženje in simbiozno ustvarjanje. Če to dopustimo, se zgodi, da prostor dobi stabilno harmonično obliko. Tukaj se permakultura nenehno uči. Od same narave.

Cilj permakulture je spodbuditev sistema, ki ne bo ničesar izključeval. To pa zahteva neko zrelost. Kot na primer Kristus reče: »Ljubite svoje sovražnike.« To je zelo radikalna izjava. In vendar počasi ugotavljamo, da nam je ves svet postal tako blizu, tako odprt in transparenten, da je edini način, da lahko premagaš sovražnika, da ga začneš imeti rad. Kot se bomo spreminjali mi in naš odnos, tako se bo počasi spreminjala tudi naša okolica.

Kako naj med bloki in stolpnici ustvarimo permakulturne vrtove?

Permakulturni vrt je možno narediti kjerkoli. Na Metelkovi smo ustvarili vrt na bivšem zaporniškem dvorišču sredi samega betona. Naredili smo visoke grede. Druge možnosti ni bilo. Celo področje zapora je namreč podloženo z betonsko ploščo, ki je bila zaščita pred pobegi zapornikov. Grede smo napolnili s kompostom. Pripravili

Foto T. Vetrovec

smo ga iz listja, nabranega v neposredni bližini. Ob zidovih smo zasadili vzpenjalke. V treh letih je iz tistega popolnoma pustega zaporniškega dvorišča nastala prava džungla. Vse je že bilo tam, samo oživili smo.

Bolje od nenehnega novega ustvarjanja in izmišljanja je, da odkrivamo, kar že je. Naše okolje nam samo nenehno ponuja možnosti. V soseščini živijo ljudje različnih znanj, ki lahko združijo delo. Listje dreves, ki ga je zaenkrat tudi dovolj v naseljih, je krasna osnova za kompost. Iz ogromnih količin odpadkov, papirnate in kartonske embalaže in seveda vseh bioloških odpadkov lahko pridelamo še dodatno prst ali ustvarimo visoke grede. Zasejemo in zasadimo povrtinino. Namesto okrasnih dreves in grmičevja zasadimo sadno drevje in jagodičevje.

Kaj pa terase?

Stolpnica je zame, permakulturnega načrtovalca in arhitekta, poseben izziv. Želel bi sodelovati z ljudmi pri ustvarjanju nekega permakulturnega prostora te vrste. V permakulturi velja, da je treba narediti čim več povezav med elementi, ki so že dani. V stolpnici je ogromno takšnih možnosti. Ob prenavljanju starih blokov, stolpnic in stolpičev se ponuja priložnost, da se temu delu posveti nekaj več pozornosti. Ob načrtovanju obnove naj bi vključili permakulturna načela. Permakulturni način življenja oplemeniti sosedске odnose.

Tudi blokvske površine z ravnimi strehami so čudovite; zelene strehe in druge zasaditve bi imele tudi varovalno, prečiščevalno in razstrupljevalno funkcijo; ravno na teh mestih je v mestih največ težav s pregrevanjem, meteornimi vodami in prašnimi delci. Žlebovi niso samo odtočne cevi, lahko jih izkoristimo tudi kot zbiralnike vode za zalivanje rastlin na balkonih ...

Kakšna naj bi bila notranja dvorišča med hišami v starem mestnem jedru?

V šestdesetih letih, ko sem odraščal, smo se igrali igro »Ne dotakni se tal«. V so-

Foto T. Vetrovec

Ira Zorko: »Ustvarjamo pogoje, da nas narava sama obdarja. Odločili smo se, da bomo na našem vrtu naredili mlako. Samo jamo smo skopali in voda je sama prišla. Naslednje poletje je prišel sam od sebe še račji par.«

seščini okoli cerkve Sv. Petra se je v resnici dalo ves dan hoditi po zidovih okoli vrtov v notranjih dvoriščih stavb. Vse je bilo zasajeno s sadnim drevjem, povrtinami in jagodičevjem. Mulci smo vedeli za vsako drevo v mestu. Vedeli smo, kdaj dozori in smo izračunavali, koliko bomo zrasli do naslednjega leta, da bomo lahko dosegli še višjo vejo. To je bila za nas igra. Igrali smo se tudi, kdo bo češnjevo peško pljunil bolj daleč. Sedanja tako imenovana otroška igrišča so zdaj prazna. Otroci imajo neka igrala, ampak bolj kot ne jim je to nezanimivo. Otrokom je vedno bolj všeč tisto, kar je del resničnega življenja. Na parkovnih površinah znotraj naselij bi lahko vzpostavili bolj naravne in pristne razmere za igro in druženje.

Kakšna je vloga permakulturnih načrtovalcev pri ustvarjanju urbane permakulture?

Včasih je to lahko tudi socialna funkcija,

ko pomagaš z opazovanjem okolja na nek način vzpostaviti tudi odnose. Tako kot permakulturni načrtovalec opazuje zemljo in druge naravne elemente, je pozoren tudi na resnične potrebe in želje ljudi, ki si ustvarjajo bivalno okolje. Kot arhitekt sem kot zunanji opazovalec bolje dojel potrebe neke družine, kot pa so to lahko opazili sami. Mnogokrat dodatna zidava sploh ni bila potrebna.

V resnici mnogočesa ne potrebujemo. To vidimo, ko pridemo do bistva in se resnično zavemo svojih pravih potreb. Včasih je dobro pogledati na situacijo z drugega zornega kota, ki ga včasih sami ne znamo poiskati. V resnici je mnogokrat ovira naš lastni ego, ki ga ne moremo preseči in se držimo nečesa preživetega. Vloga permakulturnega načrtovalca je, da se zelo približa navadam in odnosom ljudi ter poveže vse elemente skupaj z naravo in obstoječimi danostmi prostora v neko skladno celoto. Sam povezujem to vlogo z arhitekturo. V tem smislu se tudi raje lotevam obnavljanja starogradenj.

Žal opažam, da stavbe nimajo več takšne vloge, kot so jo imele nekdanje. Zelo malo smo doma. Svoja bivališča zelo malo izkoriščamo in zato morajo biti nekako sposobna samostojnega življenja. Medtem ko delamo, da lahko vzdržujemo moderno hišo z vso elektroniko, ona živi svoje življenje brez nas. To je paradoks današnje družbe. Čar življenja je ustvarjanje doma in ne postavljanje hiš. V permakulturi sem našel tisto, kar je urbanizem izgubil. Žal so prevladali ozki osebni interesi, zato se ne upošteva več tistih osnovnih načel, ki jih je včasih urbanizem vseboval. Če bi bil urbanizem še živ, danes ne bi imeli vsega tega celulita okoli mest v obliki nakupovalnih središč in drugih umetnih tvorb.

Kako vaš dom živi permakulturno?

Ustvarjamo pogoje, da nas narava sama obdarja. Odločili smo se, da bomo na našem vrtu naredili mlako. Samo jamo smo skopali in voda je sama prišla. Na-

Izdelava spiralne zeliščne grede v vrtcu

Foto: osebni arhiv I. Zorko

slednje poletje je prišel sam od sebe še račji par. Ko se je to zgodilo, me je prvič po telefonu poklicala soseda in mi z velikim navdušenjem hitela pripovedovati, da imamo v naši mlaki race. To je bil pravi družabni dogodek. Ta par divjih rac zdaj prihaja redno vsako leto na svoje medene tedne pred gnezdenjem. Ko so bili otroci majhni, pa so si lahko v jedilnici pripeli smučke na noge in se spustili po hribčku na vrt. To je čar ustvarjanja doma. Permakulturo imam rad zato, ker je ustvarjalna in načrtovalska. Moraš vedeti, kakšno je začetno stanje in končno stanje mora biti boljše.

Postopoma se bomo morali bolj odpreti tudi temu duhovnemu delu nas. Dvakrat sem bil v Boliviji. Tam sem se seznanil z načeli staroselcev, ki gojijo šamanizem. Bistvo tega načela je razumevanje, da je v resnici vse živo. Ko oni govorijo o skupnosti, vključujejo vse; ne samo človeka, ampak tudi rastlinski in živalski svet, svet mineralov in nevidni svet. Vse to je živo in vse je ta skupnost. Tudi sam imam nekaj skoraj mističnih izkušenj z živalmi. Najlepša je z Muki-jem.

Kaj se je zgodilo?

Muki je veriverica, ki stanuje pri nas. K nam je prišla po tem, ko sem nekega ve-

čera sinovoma bral pravljico. Starejšega sina je to spodbudilo, da je veверици po grmovju nastavil orehe, da bi jo privabil na naš vrt. Naslednje jutro je nekaj trkalo na balkonska vrata spalnice. Žena se je prestrašila: »Le kdo bi bil lahko na našem balkonu?« Vstanem, grem pogledat in ne vidim nikogar. Potem pogledam še navzdol in na tleh stoji veriverica, današnji Muki. V rokah je držal oreh. Zastrmel sem se vanj in rekel: »Aaa, si ga našel?« Pomigal je z repom in odskakljal. Od takrat naprej je del našega sveta.

In kaj ima to s permakulturo? Lani sem sadil krompir v visoko gredo, kifeljčarja. Ker vem, da so visoke grede raj

za voluharje in sem bil prepričan, da bo prišel na obisk, sem se že kar med sajenjem malo pogovoril z njim. »Vem, da imaš rad krompir,« sem rekel. »Ampak, prosim lepo, ne pojey mi vsega. Tudi jaz bi rad imel nekaj od tega krompirja. Lepo se zmeniva za deset odstotkov, ostalo pa pusti meni.« Po tem, ko sem kopal ta krompir, se mi je smejalo do ušes. Kot rečejo, da najbolj neumnemu kmetu – no, v mojem primeru arhitektu – zraste najdebelejši krompir. Kopali smo in kopali in ga ni bilo konca. Od desetih krompirjev, ki sem jih dal v zemljo, pa je bil v resnici le eden temeljito pojeden, tako da je bil čisto votel. Vsi ostali so bili nedotaknjeni. Gre za neko srčno sodelovanje z vsem, kar nas obdaja. Ta kozmos sicer molči; kadar ga neposredno nagovarjaš, ne govori s tvojim jezikom, ampak dejansko se dogaja neka posebna komunikacija. Stvar je v tem, da poskusiš in izkusiš. To je spet eno od permakulturnih načel.

Taja Vetrovec

APRILSKI DNEVI PERMAKULTURE

na Zadobrovski 88, Ljubljana-Polje

V torek 14. aprila od 16,30 do 18,30 in od 18,30 do 20,30:

Jožica Fabjan – Urbana permakultura v luči vzpostavljanja povezav z naravnim življenjem;

Ira Zorko – Urbana permakultura kot povezovalni in ustvarjalni pogon družine in skupnosti v bivalnih naseljih.

V sredo 15. aprila od 16,30 do 18,30 in 18,30 do 20,30:

Marko Hočevar – Biološka pomoč rastlinam in zemlji;

Alenka Henigman – Občutenje vrta: opazovanje in spremljanje dogajanja na vrtu po načelih permakulture.

V petek 17. aprila od 17,30 do 19,30:

Anton Komat – Naše zdravje korenini v prsti.

V sredo 22. aprila od 17,30 do 19,30:

Peter Amalietti – Permakultura v vsakdanjem življenju.

Cena posameznega predavanja je 10 €, cena celega paketa pa 39 €.

Na predavanja se predhodno prijavite na spletni strani Misteriji.si v rubriki Misteriji v živo. Dodatne informacije dobite na 041/677 089.

V času od 14. do 22. aprila, ko potekajo dnevi permakulture, bodo mogoči v trgovinici Misteriji v živo na Zadobrovski 88 tudi **posebni popusti** na izbrane knjige o permakulturi in nekatere vrtno pripomočke.

Organizator dogodka:

MUNAY dinamične rešitve, Taja Vetrovec s. p., info@munay.si